

PETŐFI-MUZEUM.

SZERKESZTIK:

DR. CSERNÁTONI GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik minden két hónapban. Előfizetési ára egy évre 2 fnt 50 kr. Egy-egy fűzet ára 50 kr.

Szeptember—Október.

Kéziratok a szerkesztőségnek czímnzendők.
Kolozsvar,
Bel-Farkasutca 13. sz.

Petőfi fellépte Vörösmarty ellen 1848-ban.

Befejező közlemény.

III.

Az elősorolt körülmények nem külön, hanem mindnyájan együtt hatottak arra, hogy a Petőfi kedélye épen e napokban a szokottnál is inkább fölhevüljön és hogy ő, a ki a költőt csak radicalnak tudta képzelni, költeményét Vörösmarty ellen mondhatni azonnal megírta s az „Életképek“ legközelebbi számában, mely az ag. 21-diki szavazás után megjelent, aguszt. 27-én kiadta. Ebből világos, hogy a költeményt eiső fölhevülésében, tehát a szayazást követő éjen vagy napon már meg kellett írnia. Meny nyire nem akarták barátai, nem szerkesztőtársa, Jókai sem, hogy kiadja, az részint magának a költőnek a költemény alá tett jegyzetéből eléggé világos, részint kiviláglik az alábbiakból, valamint ki az is, hogy a költeményt Vörösmartynek is megmutatta még kéziratban, ki szintén hiában próbálta meggyőzni és lebeszélni a kiadásról. Tény az, hogy utóbb

megbánta és hogy összegyűjtött művei közé bele ne kerüljön, letisztázott kézirat-kötetéből kihúzta, mint ezt folyóiratunkban már megírtuk.¹

És most nincs egyéb hátra, mint hogy beszéltesük az adatokat. A Petőfi költeménye megjelent az „Életképekben 1848 ag. 27-én. (9. sz. 271. I. II.)² Erre Vörösmarty prózában válaszolt a „Kossuth hírlapja“ szeptemb. 6-diki 58. számában (265. l.) a következőképen:

A magyar hadseregről. Petőfihöz.

Petőfinek az „Életképek“-ben egy hozzám írt csinos verszete jelent meg, mellyben azért fedd és kárhoyzat, hogy a katona kiállítás tárgyában a többséggel szavaztam.

Ha csak Petővel volna dolgom, nem szolanék. Ő ezen fellépésének helytelenségét előbb utóbb be fogja látni, s én önézetemben tökéletesen biztosnak érzem magamat.

¹ L. Pet.-muz. 1891. 177. l.

² Közölve a költemény kritikai apparatussal. Pet.-muz. 1891. 177—180. l.

Azonban az embereket a szép vers el szokta kábítani, s a legtisztább jellem is, ha sajtó utján megtámadtatott, igen sok ferde száju emberrel találkozok, kik hozzá vagy a kárörömnök, vagy a sajnálkozásnak nyomorúságos mosolyával közelítenek. S a mi legfőbb baj, gyakran okos és becsületes emberek is felülegesen ítélnék kicsiségnek látszó dolgok felett, de minden felülegesség mellett ítéletöket egész határozottsággal szokták kimondani.

Filkókkal nem gondolok, mit ítélnék rólam; de okos és jóra való emberek előtt nem szeretnék hamis színben állni. Ezek figyelmét kérem ki néhány szóra.

Petőfi azt írja versben, (sic!) hogy én mig fennjártam, nagyinak mutatkozám, leszálva kicsin vagyok, hogy a földön besároztam magamat, s inkább szeretne rajtam vért látni, mint sarat, hogy a „szózat“ már érthetlenné lett, s hogy nem ő, hanem én tépem le fejemről a babért.

Ehhez hozzá adja egy jegyzetben, hogy ő szeretete és tisztelete daczára s bármily fájdalommal s áldozattal ha szinte el kellene is vérzenie, kénytelen engem elítélni, mert jobban szereti elveit, mint engem.

Körülbelől ezek mondatnak a versben és jegyzetben.

A ki ezeket olvassa, legalább is azt kell gondolnia, hogy én Magyarország függetlenségét, szabadságát, jóllétét, fennmaradását szavaztam le, vagy a nemzetiségnek valamely nevezetes elvét sértettem meg. Mert legalább is ennyi bűn kívántatnék ahhoz, hogy rajtam száradjon a sár, s hogy a mit költeményeimmel netalán használtam, azt országgyűlési szavazataim lerontsák, s még akkor is kérdés: elvesztenék-e becsöket (ha van) költeményeim s nem volnának-e

képesek lelkesíteni az utókort, ha adig fennmaradnak?

Petőfi elv miatt támadott meg. Most tehát csak az a kérdés: mire szavaztam, s micsoda elvet sértettem meg? Hogy ezt kiki minél világosabban lássa, ide jegyzem a főbb pontokat, melyekre a többséggel együtt szavaztam.

1) a hadsereg 200,000 főre emeltessek.

2) Vezényleti, ügyvezetési nyelv magyar, színek, jelek, öltözet nemzetiek.

3) A régi katonaság, mihelyt a körülmények engedik, magyar lábra állíttassék.

4) A magyar katona, csak az ország megtámadtatása esetében használtathassék külföldön.

Úgy gondolom, ha az egész törvényjavaslatban elvekről van szó, csak a 2, 3, 4-ik pont lehetnek azok? S megtagadtam-e ezeket? Égy szóval sem.

S ha most azt kérdi valaki: miért hát ez a nagy hűhó elvekről, babérról, szárról és vérről, sasról és felhőről? Kiszül, hogy semmiért; mert én egyetlen elvet sem tagadtam meg, s az egész ömledezés nem egyéb, mint egy fiatal hazafi, s e mellett költői kebelnek túlárádása.

„Igen, de ön arra szavazott, hogy a régi ezredek három zászlóalja, meg két tartalék század ujonczokkal töltesse be, hogy a huszárezredek kiegészíttessenek.“

Való, erre szavaztam, s megvalóltam nagy bökkenő volt, mig túlestem rajta. Azonban a tapasztalás iránt némi respectussal vagyok. Ha a tapasztalás így szól: „adatok nekem ujonczokat a régi katonák közé, s én két hét mulva tűzbe viszem őket, s isten segítségével megverem az ellenséget“ azt mondom rá: jól van,

verd meg az ellenséget, s aztán alakítsd át a régi seregeket.“

Erre szavaztam; de ez már bármilyen kákabélű tudós értelmezése szerint is nem elv, hanem a kivétel, s az alkalmazás kezesű almája, melybe bele kell harapni, ha czélt akarunk érni.

Igaz, nekem is jobban tetszett volna, ha valami fiatal, népszerű hadvezér, valami kis Napoleon-féle azt mondja: „Én teremtek magyar hadsereget, átalakítom a régit, átolvasztom az ujonczok közé s megverem az ellenséget.“ Én magam is csináltam s ajánlottam ilyenemű terveket, de melyek mind csak ilyen magamféle tapasztalatlan embereknek tetszének, s megvallom, hadi dolgokban nem tartom magamat auctoritásnak.

A hadügyminister kinyilatkozta, hogy önálló magyar hadsereget akar (mert hiszen más hadsereget furcsa is volna akarnia) csak időt kért, hogy e szándékát, mely a nemzet kívánatával egy, veszély nélkül létesíthesse. A kérdés tehát csak a körül forog: biztunk-e a hadügyministerben vagy nem? Én biztam s még most is bízom. Meglehet, hogy tehetségét illetőleg, csatlakozni fogok; de már ez aztán nem olly dolog, hogy elvtagadásról beszéljünk, s a babért letegyük a sárba. Ez fatum, balszerencse lehet, de gyalázat nem.

Ezek nézeteim a vers s jegyzet tartalmáról s tárgyilagos igazságáról. Most még Petőfihez néhány szót. Többször elolvastam a verset s véleményem ebben állapodik:

Petőfi ezen verse által mindenestre kitette magát a higadtabb emberek ítéletének.

Nem fogják-e méltán mondani: »Petőfi Vörösmartyról, kivel barátságos viszonyban van, mind eddig még egy jó szót sem szólt; honnan van

az, hogy olly mohón ragadta meg az alkalmat, róla kárhooztatását kimondani? Tisztelet-e, szerénység-e az, midőn valakiről minden komolyabb vizsgálat nélkül így szólunk: én elítélem őt! kicsoda? Petőfi, kit? Vörösmartyt s miért? elvekért, melyeket Vörösmarty meg nem tagadott. Ez legalább is igen nagy elbizakodásra s könnyelműségre mutat.“

S ha mélyebb pszichologiai vizsgálatokba akarnék bocsátkozni, nem tűnik-e ki, hogy Petőfi kegyelettel akarván szólani, szólt igen rossz palástolt s mondhatom, igen idétlen szánakozással, melyre én teljességgel nem szorúltam.

Azonban ezen fejtegetést nem fűzöm tovább. Bal idők szerencsétlensége, hogy kelleténél ingerültebbek vagyunk s igazságtalanok a legjobb hazafiak s legjobb barátunk iránt is. — S ebben nemcsak Petőfi vétkes, hanem gyakran mi magunk is, kiket fiatalság nem ment. Bal időkben gyanu, bizalmatlanság tépik a nemzet kebelét, s a legjobb ügy bizalmatlanság által csirájában fojtatik meg.

Épen ezért vigyázatosaknak kell lennünk mások megítélésében. Ha a legjobb magyarok egymásban nem bíznak, ki lesz akkor, ki bizodalmutakat megérdemli?

Mi az ellenemi kifakadást illeti: még menthető volna, ha fényes szónoklattal a képviselők házát félrevezetném; de mivel e részben teljesen ártatlan vagyok (mert nem érzvén magamban szónoki tehetséget, mindeddig egyszerű szavazatra szorítottam) nincs ok, hogy bárki is befolyásomat veszélyesnek tartsa, nincs ok, hogy nem elvi, hanem csupán alkalmazási kérdések eldöntésénél egyszerű szavazatomért kiválólag megtámadtassam. Mert ha költőnek tartatom is, de az élet dolgaiban nem

szeretek ábrándozó lenni, s csak ezen feltét alatt tartom szabadnak, hogy költő a gyakorlati kérdések megoldásában részt vegyen.

Egyébiránt nem gondolom, hogy ezen kis tollharcz a jóviszonyt közöttünk felbontsa. A sajtó azért van, hogy írjunk. Petőfi elmondta rólam véleményét, én most mondom el. Ő engem vétkes politicusnak tart, én őt igen gyarlónak és könnyelműnek. Vádja súlyosabb, mint az enyém. Az idő ítélni fog köztünk.

S hogy én is verset mondjak, egy jó tanácscsal végzem szavaimat:

Légy buzgó, de szerény, bírónak még te kicsin vagy.

Élj, küzdj és munkálj s várd el ítéletedet. —

Vörösmarty.

Ehhez a szerkesztőség, vagyis Bajza, a következő megjegyzéseket tette:

— Szabad legyen az itt elmondottakhoz magára a dologra nézve egy pár szót függesztenünk. Miután a fennálló serezekből most egyszerre, midőn ellenség előtt állanak, magyar hadakat elővarázslani nem lehet, sem az ezentúl felállítandó újonczokat pár hét alatt ellenség elébe vihető sorhadakká nem teremthetjük, mit tanácsol a józan okosság? Azt, hogy ezen két szélsőség között, az egyedül lehetséges közép utat válasszunk, mi abból állandó: ha a mostani serezeket közéjük sorozandó újonczok által erősítjük, kiket ezen besorozás által — szakértők állítása szerint — pár hét alatt sikeresen vezethetjük ellenség elébe, s a mi aztán ezen besorozás általi szükséges kiegészítés után fenmarad, azokból képezünk mindjárt egészen új ezredek. Ezzel semmit sem ártottunk, sőt a mostani sürgető szük-

ségben sokat használtunk, mert neveltük tetemesen, s rövid idő alatt azon erőt, melyre derék csatákban legbiztosabban, sőt csaknem egyedül támaszkodhatunk, *neveltük a seregek erejét*, más részről pedig megfeleltünk hazafiúi kötelességünknek is, a felállítandó új hadsereg legnagyobb részét magyar lábra helyezvén. Némellyek hazafiságot s talán még bölcseséget is találnak abban, hogy izgatnak és felszólítgatásokat terjesztenek, miszerint a kormány és képviselők többsége a magyarból német katonát akarván erőszakolni, kötelességnek állítják ezen intézkedésnek ellenszegülni, és felhívni a népet, ne álljon be katonának, mert német katonává lenni magyarnak gyalázat. Mi egy részről nem látunk semmi bölcseséget abban, midőn polgár törvény ellen izgat, de más részről ez izgatás nem is őszinte beszédű, hanem elferdített és cseles, mert nincs bevallva, miképen csak egy időre, mellyben a haza pillanatai legdrágábbak, állítatik néhány ezer újoncz eddigi német hadi lábra, hogy a hazát megmentő erő neveltessék. Előbb meg kell menteni a hazát a rablók dúlásaitól, aztán kell gondolkodnunk egyébről, mert feldult hazában majd ember sem lesz, kit magyar katonává tehessünk. Ezek szerint, mi nem azon pártban látjuk a hazafiságot, melly minden áron, még a hon elvesztésének árán is, magyar katonát akar, hanem azok részén, kik előbb a hon megmentésén munkálnak, s midőn ez megtörtént, akkor intékednek a felett, hogy Magyarorszában minden hadsereg magyar legyen, mi a lecsillapított hazában, a hadügy-minister nyilatkozata szerint, egy év alatt is megtörténhetik.

Vörösmarty válaszát Petőfi nem hagyta szó nélkül. Ez a válasz

ugyanácsak a „Kossuth hírlapjában” jelent meg (2/5. l. szept. 8. 60. sz.) s a következő:

Válasz Vörösmartinak. — Nem szeretem a feleselgetést, kivált illy időkben, midőn a közönségnek kisebb gondja is nagyobb, mint egyes emberek szóváltogatásait hallgatni; mind a mellett nem hagyhatom szó nélkül Vörösmartynak e lapok 58-ik számában hozzám intézett sorait. Nem bocsátkozom a czikk pontonkénti czáfolatába, nehogy mind a magam mind a mások becses idejéből sokat raboljak el; csak általánosságban egy pár rövid észrevételt.

Azt én gondoltam előre, hogy Vörösmarty felelni fog versemre, de megvallom, ingyen sem hittem, hogy úgy fog felelni, a mint felelt. Nem hittem, hogy olyan fegyvereket fog használni, minőket senkitől sem érdemlek s ő tőle legkevésbbé, s a mélyek ő hozzá nem is méltók: a gyanúsítás és lenézés fegyvereit. Ezek a polemia legkopottabb, legminden napibb fegyverei. Ha kardot szúrt volna belém, hallgatnék, de miután bunkósbottal támadt meg, nem hallgathatok.

Azt mondja: „Nem tűnik-e ki, hogy Petőfi kegyelettel akarván szólani, szólt igen rosszul palástolt s mondhatom, igen idétlen szánakozással?” stb. Erre minden elfogulatlan ember azt fogja mondani, hogy nem tűnik ki, de ha csakugyan ez tűnnék ki, úgy megvallom, nem olly hangon irtam, mint lelkem mélyében akartam.

Azt mondja: „Petőfi Vörösmartyról, kivel barátságos viszonyban van, mindeddig még egy jó szót sem szólt; honnan van az, hogy olly mohón ragadta meg az alkalmat, róla kárhoztatását kimondani?” stb. Engedjen meg Vörösmarty; de azt nem tudja, nem tudhatja, hogy én ez alkal-

mat mohón ragadtam-e meg vagy hosszú és kínos lelki harcz után? és a mit előbb mond, az egyáltalában nem áll, mert én már nem egyszer mondtam róla jót és igen sok jót nyilvánosan (az 1845-ki Életképekben megjelent Úti jegyzeteimben, az 1847-ki Hazánkban megjelent Úti leveleimben stb.) de arról nem tehetek, ha elmulasztotta elolvasni, vagy arra méltónak nem tartotta. És azon fölül tettem azt, mit senkivel sem tettem, összeskölteményeimet neki ajánlottam „tisztelet és szeretet jeléül.” Hogyan mondhatja hát, hogy mind-éddig egy jó szót sem mondtam felőle? miért akar tényeket megsemmisíteni? Én legfőlebb hibáztam azon versemben, de ő vétkezett, midőn azt nem a legtisztább baráti és hazafiúi fájdalom, hanem isten tudja milyen rossz indulat kifolyásának magyarázta. Ezzel azon gyanút vágja arcomhoz, hogy én soha sem voltam őszinte tisztelője, hogy én csak tettetém iránta a tiszteletet, szóval hogy kétszínű ember vagyok, s ez a legczudarabb jellemtelenség, mi embertől telik, s ezt nem engedhetem meg, hogy magamon száradjon. Főlhívom mindazokat széles e világon, kik engem ismernek, nyilatkozniuk valamennyien, tapasztalták-e benem csak árnyékát is a kétszínűségnek? ha igen, borítsa fejemet a nemzet megvetése!

E gyanúsítás fáj, és fáj az a lenéző hang, mellyen beszél velem Vörösmarty, mondván többek között: „én elítélem őt! kicsoda? Petőfi, kit Vörösmarty?” stb. Már kérem alázatosan, akárki az a Petőfi, de mindenestre ollyan ember, kit Vörösmartynak sincs semmi joga lenézni. S ha épen kedve volt Vörösmartynak a szerénységről beszélni, inkább akárhol beszélt volna róla, mint itt, mi-

dőn ő is feledni látszik a szerénységet. Egyébiránt a mi a szerénységet illeti: én azt igen silány portékának tartom, mellynek betanulását soha sem találtam fáradságra méltónak, mert az a jezsuiták találmánya. Göthe teljes hosszu életében egyszer mondott okosat, akkor, midőn azt mondta: „nur die Lumpen sind bescheiden.“

Czikke végén, miután a szerénységet repetálta, így szól Vörösmarty: „birónak még te kicsin vagy.“ Nincs mit szólnom ellene, elismerem teljesen, ha azon érdemes táblabírói híszemben él Vörösmarty is, hogy mindaddig kicsin az ember birónak, míg nagy hasa nincs.

Különben, a mit ő gondol, én is azt gondolom, hogy t. i. e tollharcz nem bontja föl közöttünk a jó viszonyt. De ha ellenkezőleg lenne is, nem csak ő vele, hanem akárkivel a föld hátán, mindig kimondanám szabadon meggyőződésemet. Inkább legyen ezután is, mint ekkorig voltam, bátran és kérlelhetlenül kimondott meggyőződésemet martyrja, hogysem gyávasággal vádolhassam én magamat. Én magammal akarok békében élni, nem a világgal. —

Petőfi Sándor.

Ennyi volt s pedig a fontosabb része a dolognak. Vörösmarty válasz nélkül hagyta Petőfi feleletét. Az úgy másik része az Életképekben folyt le. Jókai, kinek távollétében ígtatta be Petőfi a költeményt az Életképekbe, ugyanott, a 10. számban, szept. 3-án a következő nyilatkozatot adta ki (315. l.):

** E' lapok mult számában megjelent versét (!) szerkesztő társamnak Vörösmartyhoz akaratom és határozott tiltakozásom ellenére a' főváros-tóli távollétében jött be a' lapba.

Nekem rosszul esik e' nyilatkozat közlése, mert pártunk ellenei örülni fognak a' viszálykodásnak, melly közöttünk létre jött. Petőfinek módjában lett volna ezt kikerülni, ha engem haza vár 's nem távollétémben adja be e' művét a' lapba; azon esetben, ha ő határozottan ragaszkodott volna annak kiadásához, vagy egyikünk, vagy másikunk lelépett volna a' szerkesztésről.

Igy kénytelen vagyok kinyilatkoztatni: hogy e' vers kiadását rosszsalam.

Rosszalom, mert nem ismerem el: hogy Vörösmarti valaha oly tettet követett volna el, meilyért a' haza előtt meggyaláztassék;

mert nem ismerem el: hogy költőnek joga legyen költőtársa felett ítéletet hozni. Itt bíró csak a' jövő nemzedék lehet;

mert bár én is szeretem a' magam elveit, de azért a' más elveit is tiszteletben tartom, kivált midőn megvagyok arról győződve: hogy az a' más is becsületes ember és jó hazafi;

mert bárha Petőfi elfeledkezhetik is azon haláról, mivel Vörösmartinak tartozik, én nem feledkezhetem el arról, mivel én tartozom neki.

A' vers alá tett asteriscusra, mellyben P. elveiről beszél, azt jegyzem: hogy nem ismerem el lapunk elvei közé tartozandónak azt: hogy valakit kihallgatás nélkül elítéljünk 's politicalai véleményeért költői híret támadjuk meg.

Petőfi azt mondja: hogy neki fáj V. t. bántani és mégis szól, nekem is fáj e' nyilatkozat, de azért kimondám.

JÓKAI.

Petőfi válasza ugyanerre (Életképek. II. sz. szept. 10. 351. l.):

Első és utolsó felszólalásom egy igen piszkos dologban.

Jókai Mór szerkesztőtársam az Életképek előbbi számában egy nyilatkozatot bocsátott ki ellenem Vörösmártihoz írt versemet illetőleg, 's tette ezt hírem és tudtom nélkül. Ha én e' nyilatkozat indokát nyilvánosságra hoznám, a' közönség azonnal tudni fogná, mit tartson Jókai felől? mért annak indoka minden inkább a' világon, mint Vörösmarti iránti tisztelete... de én nem hozom napfényre azon indokot, mert nem elvem magánügyeket közrebocsátani, nem akarok olly fegyverrel vívni, mellynek egyik vége legyőzné ugyan ellenemet, de a' másik vége engemet beszennyezne. Elhagyom tehát a' nyilatkozat indokát, csak a' nyilatkozatra magára teszem meg észrevételeimet. Scandalosus dolog, két szerkesztőnek a' magok lapjában egymás ellen síkra kelni, de ő dobta le a' keztyűt, 's én morális kötelességemnek tartom azt fölvenni; van azon nyilatkozatban öt impertinentia, mit nem hagyhatok szó nélkül.

1-ső *impertinentia*. Azt mondja Jókai: „nem ismerem el, hogy költőnek joga legyen költő társa felett ítéletet hozni,“ 's épen azon cikkében, mellyben ezt mondja, megítél ő és pellengérré állít engemet. Vagy ez csak holmi Petőfiféle kicsinységnek nem szabad, de a' Jókaiféle nagyságok kivételei e' szabálynak?

2-dik *impertinentia*. Azt mondja: „bár én is szeretem a' magam elveit, de azért a' más elveit is tiszteletben tartom“ 'stb., 's ugyanekkor az én elveimért ámulgy hübelebalázs módjára nekem esik.

3-dik *impertinentia*. Azt mondja: bárha Petőfi elfeledkezhetik is azon haláról, mivel Vörösmartinak tarto-

zik, én nem feledkezhetem el arról, mivel én tartozom neki.“ Tehát Jókai hálátlansággal vádol engemet, 's ugyanekkor, engemet vádolván, ellenem kezét emelvén, a' legczudarabb hálátlanságba esik. Én nem tudom, mennyi halával tartozik Vörösmartinak, de azt tudom, hogy a' mennyivel tartozik Vörösmartinak Jókai, tiz annyival tartozik én nekem, ha egyébert nem, már csak azért a' több mint baráti, több mint testvéri, több mint atyai szeretetért is, mellyet rá hosszú éveken át pazaroltam. Talán emlékszik a' közönség egy költeményemre, mellyet Jókaihoz írtam néhány év előtt. E' költeményre többi barátim azt mondták: „te Jókait szereted legjobban? te ő benne bízol egyedül? majd meglátod, Jókai fog legjobban megcsalni, Jókai lesz leg-hálátlanabb irántad.“ Én kinevettem őket, sőt megharagudtam rájuk, pedig ím a' következés mutatja, hogy igazok volt!

4-dik *impertinentia*. Azt mondja: „nem ismerem el lapunk elvei közé tartozandónak azt, hogy valakit kihallgatás nélkül elítéljünk“ 'stb. Hát állítottam én azt, hogy azon elvek lapunk elvei! nem a' magam elveiről beszéltem én ott? és végre kihallgatás nélkül ítéltém én? tagadom, mert mielőtt kiadtam versemet, igen hosszan beszéltem e' felől Vörösmartival a' nélkül, hogy capacitálni tudott volna. De ha mingyárt nem beszéltem volna is vele, tény volt előttem, mellyből ítélfhettem és ítéltém.

5-dik és legnagyobb *impertinentia*: hogy Jókai az egész nyilatkozatban olly fennhangon, olly categorie, olly leczkértettség beszél velem, mintha praceptorom, mintha mesterem, mintha gazdám volna. Az imént vádol engemet feledékenységgel, 's ő felejtí el, hogy ő az én

tanítványom, az én kis öcsém volt, hogy ő az én szárnyaim alatt nőtt fel. Egyébiránt jól teszi, hogy elfelejti; 's felejtse el még sok mást, kívánom az ő javára, különben sok lelkifurdolást fog szenvedni az életben. —

Jókainak ama nyilatkozata után kettőt kelle tennem: kiadni ezen ellennyilatkozatot 's kiadóinknál fölmondani a' szerkeztést. Megtevéem mind a' kettőt, 's így be van a' dolog fejezve. Szerződésünk ezen év végeig tart; ez év utolsó napján megszűnök az Életképek szerkesztő-és dolgozótársa lenni.

PETŐFI SÁNDOR.

Jókai viszonzválasza (12. szám, szept. 18. 379. l.):

** Petőfi nagy zajt üt szerkesztői tiltakozásom ellenében. Erre oka nincsen. Én sem elveit, sem személyét soha nem bántottam. A' mi a' hála dolgát illeti, velem jótéteményt senki

a' világon, Petőfi legkevésbé sem követett el. Én barátságomat nem szoktam kölcsönbe adni, mellyért kamatot várok. Petőfi engem *soha sem szeretett*, én szerettem őt, 's azért az ő kiméletlen szavai engemet legfeljebb bántanak, de ellenségévé nem tesznek. Én ezentul sem mulasztandok el egy alkalmat is, mellyben Petőfivel szívességet követhetek el 's mint eddig nem nyertem érte viszonzsívességet, úgy ezentul sem fogok várni, sőt, ha azért nekem Petőfi ismét csak kiméletlenséggel fogna fizetni, azt neki előre megbozsátom. Ő arról nem tehet; ő ugy született.

JÓKAI MÓR.

Csak röviden jegyezzük meg, hogy Jókai távollétét a Petőfi költeménye megjelenésekor az okozta, hogy ekkor nősült meg. Esküvője, saját előadása szerint, Róza-napján történt.

Ferenczi Zoltán.

Költemények Petőfihez.

XXII.

Béranger és Petőfi.

(Zalár költeménye a „Napkelet“ 1857-iki 32-ik számában.)

Ném hozzád szólok, magos palota!

Ném értenél te engemet

Alacsony kunyhó a szív temploma,

Csak itt ül a szív ünnepe;

Íde térek be, hol a szeretetnek

És szerelemnek népe jól fogad....

Béranger és Petőfi itt születtek:

Zengjék dalaikat!

Multján mereng a palota csupán,

Ti csak merengtek, paloták!

Mig az eget felsőbb oldalán

A jövő gyújtja csillagát.

E csillag rémes üstökös tinektek,

De a kunyhókban áldott, drága nap....

Béranger és Petőfi itt születtek:

Zengjék dalaikat!

Kezetekben volt a világ soká,

S ti csak játszottatok vele;

Ha a nép sorsát elpanaszolá,

Azt mondtátok: van kenyere!

„Nemcsak kenyér kell ám az embereknek!“

Zug a kunyhókban a nemes harag....

Béranger és Petőfi itt születtek:

Zengjék dalaikat!

Oh nép, reményem boldog nemzete!

Mert azzá léssz, az a jövőd;

Ne félj a sorsból, bármily fekete,

Hisz van szived, hisz van erőd.

A palotákban másként énekelnek,

De te, kunyhó, harsogd túl azokat!...

Béranger és Petőfi itt születtek:

Zengjék dalaikat.

XXIII.

Emlékezés Petőfire.*

1857.

(Kornélia költeménye a „Napkelet”
1858-iki 44-ik számából.)

Ki mondta azt rólad, hogy te már meghaltál,
Nemzetem nagy fia, hírkoszorus költőnk?
Ki látta sirodát, ki látta tetemid,
Hol a kéz, mely reád boríta szemfedőt?

S hol vannak azok a könyázott koszorúk,
Mik a te sírodról el nem maradnának;
Magyarhon leányi kötöttetek-e már
Koszorúkat, hazánk elhunyt dalnokának?

Nem is kötöttetek, és ő nem is halt meg,
Eltűnt mi közülünk egy szebb s jobb
hazába,

Illés profétaként lángoló szekéren,
Dicsőség szekerén — az egekbe szálla.

Megdőbbsenve állott előtte a halál,
S hideg ujjával nem is illette meg;
Félt, mint soha eddig, — homlokán rá-
gyogni
Látva csillagokból az örök életet!...

És ő nem is halt meg emberi halállal,
Különös halál volt írva végzetében, —
A magyar hitrege legnagyobb hőse lett
A halhatatlanság tündér ligetében.

Avagy még visszatér üstökös pályáján,
Lengő ősz fűtökkel, átszellemült arccal,
Mellén érdemjelek — az emberiségtől —
S kezében a dicső halhatatlan lanttal?

Közi: Cs. Gy.

Adatok Petőfi követjelöltségéhez.

XIV.

Petőfi levele Bankos Károlyhoz.

Petőfi a nemzeti gyűlés tárgyalása utáni napon, tehát jul. 9-ről keltezőve levelet írt Bankos Károly barátjának K.-Szentmiklósrá, melyben elbeszéli az ügy állását. E levél sokáig lappangott, azonban Baróti Lajos a Vas. Újság 1890. évi 27. sz. 434. lapján kiadta a megfelelő magyarázatokkal, Bankos Károly másolatából. Maga az eredeti levél jelenleg a Hentaller Lajos birtokában van s facsimileben is megjelent az Ország-Világ 1891. évi 32. számában. (530. l.) Mi ebből közöljük a levél szövegét, valamint e számunkhoz mellékeljük facsimileben magát a levelet is.

* A szerkesztő (Vahot I.) a következő megjegyzéssel adja ki: Örülünk, hogy e gyönyörű költeményeivel nyithatjuk meg lapunk mai számát. A magasztos lelkű költőnk eddig Sio név alatt szép műveket közlött a Divatcsarnokban, — s most már lapunk lesz szerencsés a nagybecsű költeményeit közölhetni. Szerk.

Pest, július 9. 1848.

Kedves barátom!

Alkalmasint olvastad már a hírlapokból Nagy Károlynak, Kis-Kunság dicsőségének, heroicus magaviseletét. Soha Kis-Kunság magát még oly csúfosan pelengérré nem tette, mint ezzel a nyomorú fattyúval. Már nem is jár a gyűlésekbe és átaljában nyilvános helyen sehol sem láthatni. Ha a legutolsó hitvány borbélylegényt provocaltam volna, nem hátrált volna oly förtelmesen mint ő. Midőn először hozzá küldtem secundansaimat, nem csak hogy el nem fogadta a párbajt határozottan, de rögtön futott Perczel Móriczhoz, mint policzajfőnökhöz, hogy ótalmazza az életét, mert én törvénytelen úton akarok elégtételt venni rajta. Már ekkor föl voltam e példa nélküli gyávasága által mentve minden további elégtételadás- vagy vevéstől, csak az volt hátra, hogy fölpofozzam vagy megkorbácsoljam; mindazáltal, hogy más nap az a hír terjedt, miszerint kész már a párbajt elfogadni, magam küldtem ismét secundansaimat hozzá vagy is az ő secundansaimat

hánsához, ki azt nyilatkoztatta, hogy csak kárdrá megy de pisztolyra hódí. . . . ezt azon ember nevében nyilatkoztatta, ki néhány nappal nyilvánosan merete írni, hogy ha bajom van velé, ki a síkra nyílt sisakkal, ő sem miben semmi hátrál előttem Gyáva kutya. Secundansaim a pisztolyt sürgették, minthogy erősebb fegyvert mindig szabad akármelyiknek választani s a másik köteles elfogadni, a pisztolyt is úgy ajánlották secundansaim, hogy ha az első lövésre nem találunk, újra töltünk és mindaddig, míg egyikünk a fölé nem harap. Képzelheted, hogy visszahökkenet erre az ellenfelem secundánisa is, hát még maga az ellentél! . . . Nekem elvem, hogy csak úgy a hiriért soha sem vivok; ha egyszer kiállok, annak életbalálra kell mennie, mert a párhaj nem tréfa; csak azzal vivok meg, a ki úgy megsért, mint az a nyomorék, hogy aztán olly passióval süthessem rá fegyveremet, mint a felém közelgő veszett kutyára. De elég erről ennyi, ezt sem érdemelte, hogy eddig vesződtem vele, olly emberrel, kiről a gyalázatot az özönviz és az örökkévalóság sem mossa le. Hanem igaz, még egyet: a követek nem ismerik őt személyesen, csak az én leírásom után, s most mindenik fél a gyűlésen magos barna emberrel ülni egy padon, attól tartva, hogy hátha az azon bélyegzett ember. — A tennapi gyűlésben neveztek három tagot a követek közül, kik hozzatok mennek vizsgálat végett: Asztalos Pál, Besze János, Bónis Samu. Nagyon meg vagyok elégedve velök, majd napfényre hozzák ezek az igazságot; csak te is szólítsd vagy szólítsad föl az illetőket a nép közül, hogy a szükséges tanúságot (sic!) letegyék, s magad is állj elé az:án, mint tanú. Ha Nagy Károlyból a becsületérvzés legutósó szikrája is ki nem lobbant volna, e vizsgálatra már nem is lenne szükség, itt hagyná Pestet nyakrafőre és örökre, mert itt akárhová fordul, azt várhatja, hogy szembeköpi vagy

megpöfozzák, a nélkül, hogy valaha elég tétellel tartozhék neki az, ki valamelly csúfjól követi el rajta Isten veled! ha feljössz, elvárlak, *Szinte barátod*
Petőfi Sándor.

Megírtam ugy-e, hogy ne bántsanak, mert végre kiállók; s azokat, a kik bántanak, megnyúzom, mint Apólló Marsiaszt. Én szavamat szoktam tartani. Ajánld ezt az illetők figyelmébe.

Baróti a levélhez a következő megjegyzéseket csatolja: Petőfi e levele azonban későn érkezett, mert a kún-szent-miklósiak másnap a rácok ellen indultak. Azért Bankos válaszában azt tanácsolta Petőfinak, hogy jobb lenne, ha a vizsgálat jelenleg elmaradna, mert minden jóra való ember, különösen pedig az ő párthívei s köztük Bankos is, a haza védelmére az alvidékre indulván, az országgyűlés által kiküldött vizsgáló-bizottság csak Petőfi elleneivel és jámbor öregekkel találkozónék. Petőfi hajlott a jó tanácsra, minek következtében a vizsgálat elhalasztott, sőt az idők nehezebbre fordultával végkép abban maradt s így Nagy Károly megmaradt képviselőnek.

A mellett, hogy Nagy Károly, mondhatni approbatio nélkül is képviselő maradt, tanúskodik az a körülmény is, hogy az ag. 5-iki XXVI-dik országgyűlési ülésen egy törvényjavaslatot nyújtott be a jászkún-kerületek által fizetni szokott nádori díj eltörléséről s a szavazásokon állandóan részt vett.

XV.

A lapok nyilatkozatai.

Ellenőr (1848. 31. sz. június 27. 121. l.):

A pesti lapok Petőfi Sándor tisztelt

barátunknak egy cikket közlik, melyben világos, hogy túl a Királyhágón is mily gyalázatos dolgokat követnek el a hazaárulók. — Szabadszállásra menvén ugyan is P. őt magát követte akarta választatni. De itt is talált irigyekre, ellenekre. Elhitették a pimasz bujtogatók s a kupak tanács a néppel, hogy P. orosz bujtogató, veszedelmes ember, hazaáruló. P.-vel elhitették, hogy a nép őt meggyilkolni akarja. Távozni kénytetett tehát. Azonban a szomszéd falukból pártja is érkezik be, s ezt is visszaküldik azon szin alatt hogy mint Petőfi-stákat agyonverik. Petőfi barátunk méltó bosszankodásában mi is osztaokozunk, mi is sajuáljuk, hogy a szabadság 3-ik havában ily gyalázatos dolgokat követnek el, de megbocsát, ha cikket, terjedelméért, nem közölhetjük.

U. ott. (122. L.):

— A szabadszállási választó kerület azon része, mely Petőfi-t akarta képviselőül s tőle elűtetett, petícióval járul a ministeriumhoz.

U. ott. (158. l. 40. sz. jul. 13.):

— Petőfi az őt hirlapilag legyalázza Nagy Károlyt párbajra hívta ki, de az elég gyáva volt el nem fogadni. P. felszólítja a nemzetgyűlés tagjait, hogy ily embert körükben meg ne szenvedjenek.

Munkások Ujság¹-ban (1848. 13. sz. jun. 25. 208. l.) Táncsics a »Vidéki tudósítások«-ban a Petőfi követválasztási ügyéről ezt írja:

„Kis-Kunság. Petőfi derék hazánkfiának követte választatása felől legszomorubb hirt kell közölnöni; az egész nép lelkesedéssel fogadta a jeles férfit, s néhány nap alatt ördögi mesterséggel a népet gonosz lelkűek ellene lázították. De a szomorú történetet majd a jövő számban terjedelmesen közlöm, a mint Petőfi maga megírta.“

¹ Felelős szerk és kiadó Táncsics Mihály; nyomt. saját betűivel.

A következő számban aztán nem közli ugyan a Petőfi levelet, hanem a következő cikket írta:

„Petőfi Sándor. Az előbbi számban, azaz a mult évnegyed utolsó vagy 13-dik számában újságomnak röviden érintettem, hogy Petőfi derék polgártársunkat a Kis-kunsági kerület közakarattal, lelkesedéssel követelő kifizte és mikor a választás ideje elérkezett, a nép ördögi mesterséggel méglon vesztegetve s Petőfi-t nem csak hogy meg nem választá, de sőt ellene annyira fellázadt, hogy csak életveszedelemmel menekedhetett előle. Ígértem, hogy az egész szomorú esetet híven közlöm, mint azt Petőfi maga megírta, de távollétem miatti körülmények kiszoríták e lapbul, tebtát kénytelen vagyok csak azt mondani meg röviden, hogy a népet rítul megsalták, elámították. Gondoljátok meg csak barátim, mennyi álnokságot, gazdagságot (gázságot!) kellett némelly kaputosnak elkövetnie, hogy a kedves népembert, Petőfi-t megbuktatták! Én meg vagyok arról győződve, hogy az elámított kis-kunsági nép rövid idő mulva átlátja hibáját, megszégyentülve kér bocsánatot szeretett emberétől, s megfogja átkozni azokat, kik a nép jóságával oly rítul visszaélték.

Ne higyetek minden kaputosnak, hanem csak annak, kit kívül belül ismeretek, kit szeretni tudtok, s talpig becsületes embernek tartatok. Hogy pedig megismerhessétek, ki a ti barátotok, ki küzd mellettetek: járassátok az én újságomat, mert én tiszta lelkiismerettel, a szoros igazság szerint meg fogom nektek nevezni azokat, az egész országgyűlés folytán, kik a ti javatokat akarják, s kik lesznek ellenetek.

Előlegesen annyit mondhatok, hogy a ki velem azon munkálkodik, hogy a bordézma is épen úgy, mint a többi dözma kárpótlás mellett eltöröltessek, és hogy a regalék is teljesen megszűnjenek, és

pedig épen úgy, mint ujságomnak a mult számában javasoltam; mondom, kik ezt akarják: tudjátok meg, hogy azok a ti igaz barátaitok.

Figyelmeztetek benneteket barátim, hogy az említett első évnegyedi 13-dik számban közlött törvényjavaslatomat jól

megfontolva olvassátok el, azok szoros igazságra vannak alapítva.“

A jó Táncsics nem mulasztá el itt sem az alkalmat, hogy Petőfi ügyében szólván, magának is reclamat ne csináljon.

Ferenézi Zoltán.

Petőfi „Egy telem Debreczenben“ című költeményéhez.

II.

V. A 293-ik számban *Szelestey*

László a kép megjelenése alkalmából a következő költeményt írja:

„Petőfi Debreczenben.“

Vagyon a téli nap már lemenő félben
Madarak serege száll a levegőben —
Lassanként egymásba nyúlnak át az árnyak
S a deres fuvalmak csak egyedül járnak.
Téli nap, téli nap aranyos sugára!
Nézz vissza még — egy szív vigasztalására —
Annak a kis háznak picin ablakára. —

Ha tudnád, hogy kinek adtál ott meleget?
Kinek világotlál? elhagynád az eget,
Leszállnál hozzá s megkérnéd: cserébe
Küldené föl lelkét sugarad helyébe,
Hogy a míg ő nála leszen mulatásod,
Fényben fogyatkozást ne lásson a világ:
Ragyogjon helyetted a te hasonmásod . . . .

Madarak serege! vigyázz a felhőben:
Virágok nyílnak ott útd mentében,
Virágok nyílnak, egy új tavasz támad:
A költőnek szive elszállott utánad.
Madarak serege: jőjj el ablakára:
Melegítsd pelyheddél, melegítsd sziveddel
Ha lehajtja fejét hideg vánkósára.

Betakarta magát a nap a felleggel
S messze elbújdosott a madársereggel;
De azért a költő még síncsen magába,
Itt maradt ő vele boldogtalansággal.
Itt maradt szívének nevelő dajkája.

S megmutatván neki egy mesés világot
Adott kint lelkére, adott dalt ajkára.

S elterjedt az árnyék mindig sötétebben,
Reszket a lélekzet, fázik a hidegben
A mint ellebben — a költő ajakáról —
Künn zuzmara esik holdvilágos fárul,
Benn a sugár játszik a hideg teremben,
Gyászemlék a szíven, nehéz köny a szemben —
„Boldogtalan voltam teljes életemben....“

VI. A 294-ik számban Székely József a következő tárczával köszöni meg a szerkesztőnek a kép egy hozzá juttatott példányát: „Petőfi Debreczenben 1844-ben.“ (Műlap a »Hölgyfutár«-hoz 1858-ra.) Hogy Debreczenből hazaérkeztem, e lapok t. c. szerkesztője e szép kép egy példányával lepelt meg engem.

A legkedvesebb emlék, mely hazám legnagyobb költőjének nevére, életére és műveire emlékeztesen ezután is még sokáig, kit én szinte 14 évvel ezelőtt ugyanazon kopott szűrben láttam, melyben őt é képen szemlélem, sőt tán a festő varrt és foltozott is még e szűrön valamit, mely most az ő eredeti rongyosságában Dobosinán, a »Vasárnapi Ujság« szerkesztője szüleinél pompázik, mint ereklye e jámbor és nemesszívű család előtt. És miért ne pompáznék, mint ereklye? Avagy nem egyenlő joggal emlegetjük-e a XIX-ik század egyik legtündöklőbb szellemének, Petőfinak szűrét, mint emlegetni szoktuk ugyanezen század legnagyobb hősének, Nápoleonnak marengoi köpenyét?! Mindegyik a parvenük közé tartozik, mindegyik büszkesége nemzetének, a hős meghódította Európát, a költő nyelvünkhöz hajlította Europa közvéleményét. Magok az angolok

nevezték el őt a *lyra Shakespeare-jának!*

Nem Petőfi dicsőítésére fogtam tollat, a képről akartam szólni, úgy, a mint azt *Molnár* köre rajzolta (Orlai Petrics ecsete után) és *Rohn* kettős színnyomattal (tonus) meglepő szépen lenyomta. Ott ül az alig 22 éves, lelkileg inkább, mint testileg szenvedő ifju kopott vasládán, bal kézzel keresztbe vetett lábán könyökölve s állát keze fejére nyugasztva, melylyel kurtaszáru makrapipát szorít.

Háttérben nagy boglyakemencze látszik ugyan, hanem azért kérdés marad: a kemenczétől, vagy a kezében tartott makrapipától melyeszk-e?

A boglya-kemencze párkányán levő orvosságos üveg, de kivált a melléfkettett cinkanál azt hagyja legalább gyanítanunk, hogy a »boglyás« nem igen lehet meleg s mind az orvosság a fölforrástól, mind a cinkanál az elolvadástól menten maradnak.

A vasláda mögött az ágyfő áll; a belőle kalázmódra fölnyuló szalmaszálak azt mutatják, hogy az ágy nem dunyhára, de zsupra van vetve, párnát pedig még soha sem látott, hacsak azt a három nagy könyvet párnának nem vesszük, melyek egyike a vasládára, mint

magyarul mondani szokták, lepurz-
lizott.

De ezt meg égbekiáltó anachro-
nizmus nélkül nem tehetjük, mivel
hiteles tudomásunk van róla, hogy
Petőfinak Debreczenben, a várad-
utczai újsoron Gulyásné asszonyom-
nál laktában Hugo Viktoron és
Vörösmartyn kívül egyéb párnája
nem volt, melyet feje alá rakott
volna.

Az ember mindezt könnyen el-
felejthetné, ha az a vasláda mel-
lett levő nagy zöld kancsó jóféle
érmellékivel teli volna, hanem most
az egyszer csak ivóvíz van benne,
na meg egy pár köny ráadásul,
mi italközben a költő arczáról ta-
lán oda tévedt, mikor senki sem
látta.

A szoba ablakáról nem tudom
elhatározni: az utcára nyílik-e (mert
a váradutcai újsoron, az útra kifelé
eső ablakból nem látunk ám többé
házat, csak homokbuczkát, kútat,
szőlőskertet, meg odább az akasz-
tófát) vagy pedig az udvaron levő
tyuk- és disznóól végére? Annyit
a leesett hóból kiveszek, hogy téli
idő van.

Még egy szalmaszékéről kell em-

lítést tennem, melyet a szegény
költő, azóta, hogy itt beszélek,
már rég fölfűtött volna, ha az
most neki íróasztalul nem szolgálna.

Nagy ábrándos szemei, átszel-
lemült arcza, az a jövőben tétovázó
jóstekintet, mely mindent lát, min-
dent érez, vonzza, megindítja a
nézőt. Ugyan mit gondolhat, ugyan
mitől lelkesülhet ez elhagyottság-
ban? kérdezzük magunktól, míg
szemünk a dal két első sorára
esik, melynek utolsó betűjétől a
jobb kéz, a tollat éppen elvette:

„Boldogtalan voltam
Teljes életemben ;

— ugyan mi mástól lelkesednék e
meghatóan szép költői arcz, ha-
nemha azon vigasztaló gondolat-
tól, melyet éppen leírni készül:
hogy e boldogtalanságot meg nem
érdemelte. Jól érzi, hogy ő valam
mást érdemel: hirt, szerelmet, köl-
tői halált.

És öt év alatt kivivta mind a
hármat: *hirt, szerelmet, költői halált!*

E szobácskát, melyben Petőfi
1843/44 telén lakott, újabban tu-
lajdonosa leromboltatta. (L. Pet-
muz. múlt számában, 215. l.)

Csernáttoni Gyula.

Petőfi művei a folyóiratokban 1842—1849.

(Harmadik közlemény.)

1846.

I. Pesti Dipatlap. I. félév.

1. Téli éj. (1. sz. 13. l. jan. 1.)
2. Szemere Pálhoz. (2. sz. 26. l. jan. 8.)
3. A hazáról. (4. sz. jan. 22. 61. l.)
4. A szeretőm nyalka gyerek. (6. sz. febr. 5. 104. l.)
5. Gyermekkori barátémhoz. (8. sz. febr. 19. 145. l.)
6. Vajda Péter halálára. (10. sz. márcz. 5. 187. l.)
7. Felhők. *) Mu-

tatvány illy című, sajtó alatt levő
kötetből. Szerk. I.—VIII.¹ (12. sz.
márcz. 19. 219. l.) 8. Mutatvány
illy című regényből *A hóhér kötele.* *)
Ezen jeles regényt, b. Eötvös József

¹ I. Mosolygatók rám. ... II. Gyertyám
homályosan tohog. ... III. Szeretője-e va-
jon. ... IV. Mivé lesz a föld? ... V.
Melly'k a legvigabb temető? VI. Hány
csépp van az óceánban. ... VII. Oda
nézettek! VIII. Nem csak mi vénülünk. ...

ajánlatára, Hartleben vette meg Petőfőtől. A szerk. (13. sz. márcz. 26. 241. l.) 9. Imádságom. (14. sz. ápr. 2. 264. l.) 10. Fejhő és csillag. (17. sz. ápr. 23. 324. l.) 11. Búm és örömem. (U. ott.) 12. Szerelem gyöngyei. (Vége.) (19. szám, május 7. 365. l.) 13. Az utósó ember. (21. sz. máj. 21. 401. l.) 14. Én és a nap. (23. sz. jun. 4. 443. l.) 15. A szerelmes tenger. (26. sz. jun. 25. 504. l.)

II. Félév.

16. Változás. (27. sz. jul. 4. 523. l.)

II. Életképek. II. Félév.

1. Mi van innen távol? (23. sz. 701. l. decz. 5.) 2. Az űrült. (25. sz. 772. l. decz. 19.)

1847.

Életképek. I.

1. Karácsonkor. 1846. (1. sz. 16. l. jan. 2.) 2. Reszket a bokor... (3. sz. jan. 16. 73. l.) 3. A' csárda romjai. (5. sz. jan. 30. 141. l.) 4. A' nagyapa. (6. sz. febr. 6. 163—172. és 7. sz. febr. 13. 189—209. l.)¹ 5. Ifjuság. (8. sz. febr. 20. 236. l.) 6. Február 13-án, Egressy Gábor jutalmára: *III. Richard király* Shakspeare-től. (U. ott. 250—252. l.)² 7. A' magyar ifjakhoz. (9. sz. febr. 27. 259. l.)³ 8. Világyülölet. (10. sz. márcz. 6. 301. l.) 9. Martius 1. 1847. (11. sz. márcz. 13. 344. l.)⁴ 10. A' kutyák és a' farkasok. Kutyák. Farkasok. (13. sz. márcz. 27.

¹ Petőfi ezen elbeszélésének első közleményéhez egy jegyzetet tett a szerkesztő, melyet a rá vonatkozó bírálati megjegyzésekkel együtt kiadtam l'et.-muz. 1889. 117—120. l.

² Petőfi e színházi bírálatáról l. Pet.-muz. 1839. 229 l. Kiadva újból a Vegyes művekben. ³ Lator György álnev alatt. ⁴ „Ujnonnan visszajött a régi baj...” cz. költeménye.

406. l.) 11. Mi volt nekem a' szerelem? (14. sz. ápr. 3. 434. l.) 12. Arany Jánoshoz. (16. sz. ápr. 17. 507. l.) 13. A' türelemről. (18. sz. máj. 1. 578. l.) 14. A' fakó leány 's a' pej legény. (19. sz. máj 8. 597—606. és 20. sz. máj. 15. 629—39. l.) 15. Ha férfi vagy, légy férfi.... (21. sz. máj 22. 665. l.) 16. Keserű élet, édes szerelem. (23. sz. jun. 5. 732. l.) 17. Szent sir. (25. és 26. sz. jun. 23. 812. l.)

II. félév.

1. Musám és menyasszonyom. (1. sz. jul. 4. 11. l.) 2. Sári néni. (2. sz. jul. 11. 44. l.) 3. Arany Laczinak. (3. sz. jul. 18. 77. l.) 4. Édes öröm, ittalak már... (Február 1847.) (5. sz. ag. 1. 142. l.) 5. A szél. (7. sz. ag. 15. 209. l.) 6. Bucsú-pohár (9. sz. ag. 29. 274. l.) 7. Katonaélet. (11. sz. szept. 12. 337. l.) 8. Széphalmon. (14. sz. okt. 3. 433. l.) 9. Te az enyém, én a' tied... (Junius, 1847.) (16. sz. okt. 17. 498. l.) 10. Beszél a' fákkal a' bús őszi szél... (17. sz. okt. 24. 517. l.) 11. Szécsi Mária. (20. sz. nov. 14. 623. l.) 12. Lennék én' folyóvíz.... (21. sz. nov. 21. 655. l.) 13. Mutatvány „A' táblabíró” czimű víg hőskölteményből. Előjáróbeszéd. (22. sz. nov. 28. 693. l.) 14. Kérdezd: szeretlek-e? (Május 1847.) (23. sz. decz. 5. 723. l.) 15. Oh ne bántsd a költőt.... (Moore után angolból.) (24. sz. decz. 12. 756. l.) 16. Homér és Ossian. (26. sz. decz. 26. 818. l.)

Hazánk. I. Félév.

1. Csalogányok és pacsirták. (1. sz. jan. 2. 1. l.) 2. October 1846.¹ (10. sz. jan. 23. 37. l.) 3. Kutya-kaparó (20. sz. febr. 16. 78. l.) 4.

¹ Borús, ködös őszi idő....

Egy gondolat bánt engemet . . . (28. sz. mart. 6. 110. l.) 5. Árva leány. (38. sz. mart. 30. 150 l.) 6. A' XIX. század költői. (42. sz. ápr. 8. 165. l.) 7. Ide, kis lány. (49. sz. ápr. 24. 194. l.) 8. Szomorú éj. (56. sz. máj. 11. 222. l.) 9. Magyar vagyok. (75. sz. jun. 26. 297. l.)

II. Félév.

10. Egy barátom az ifjúság . . . (78. sz. jul. 3. 309. l.) 11. Három fiu. (85. sz. jul. 20. 338. l.) 12. Világosságot. (92. sz. aug. 5. 366. l.) 13. Válasz, kedvesem levelére. (93. sz. aug. 7. 370. l.) 14. Kit feledni vágytam . . . (Április 1847.) (100 sz. aug. 24. 398. l.) 15. Tavasz dal.¹ (104. sz. szept. 2. 414. l.) 16. Első esküm. (116. sz. sept. 30. 461. l.) 17. Bányában. (119. sz. oct. 7. 474. l.) 18. A' csonka torony. (124. sz. oct. 19. 493. l.) 19. A' felhők. (130. sz. nov. 2. 518. l.) 20. A' gólya. (141. sz. nov. 27. 567. l.) 21. Fölösleges aggalom. (149. sz. dec. 16. 593. l.) 22. Utazás az alföldön. (153. sz. dec. 25. 609. l.) 23. Hol a' leány, ki lelkeim röpülését . . . (154. sz. dec. 30. 614. l.) 24. Uti levelek Kerényi Frigyeshez. I. levél. *Pest*, május 9. 1847. (404. l. 101. sz. ag. 26.) II.

¹ Tedd le, bojtár, a subádat . . .

levél. *Füzes-Abony*, május 13. 1847. (407. l. 102. sz. ag. 28.) III. levél. *Debreczen*, május 17. 1847. (Vége.) (415. l. 104. sz. szept. 2.) IV. levél. *Nagy-Károly*, május 15. 1847. (419. l. 105. sz. szept. 4.) V. levél. *Nagy-Bánya*, május 25. 1847. (Vége következik.) (422. l. 106. sz. szept. 7.) V. levél. (Vége.) (427. l. 107. sz. szept. 9.) VI. levél. *Erdőd*, máj. 26. 1847. (439. l. 110. sz. szept. 16.) VII. levél. *Szalonta*, jun. 7. 1847. (443. l. szept. 18. 111. sz.) VIII. levél. *Pest*, jun. 25. 1847. (450. l. 113. sz. szept. 23.) IX. levél. *Beje*, jul. 6. 1847. (463. l. 116. sz. szept. 30.) X. levél. *Miskolcz*, jul. 8. 1847. (470. l. 118. sz. okt. 5.) XI. levél. *Sáros-Patak*, jul. 9. 1847. (478. l. 120. sz. okt. 9.) XII. levél. *Ungvár*, jul. 11. 1847. (483. l. okt. 12. 121. sz.) XIII. levél. *Beregzász*, jul. 12. 1847. (487. l. 122. sz. okt. 14.) XIV. levél. *Szatmár*, július 17. 1847. (490. l. 123. sz. okt. 16.) XVII.² levél. *Koltó*, sept. 15. 1847. (547. l. 137. sz. nov. 18.) XVIII. levél. *Koltó*, oct. 14. 1847. (559. l. 140. sz. nov. 25.)

¹ A XIV-ről a XVII-re ugrás megvan úgy a *H a z á n k b a n*, mint a költő megmaradt kézírataiban. L. erről részletesen *Pet-muz* 1889. 150. l.

Ferenczi Zoltán.

Egykorú megjegyzések Petőfi műveiről 1848-ban.

I. A *Nemzeti dal*-ról:¹ *Szilágyi Sándor* »Forradalmi mozgalmak Bécs—Pest—Kolozsvár«² (1848-ban) cz. füzetében ugyanerről a következőket olvassuk: »A Felinger (Fillinger) kávéháza már reg-

¹ L. még *Pet-muz* 1890. 173., 319., 365. 1891. 38., 77., 198. l.

² A füzet különben névtelenül jelent meg *Kolozsvárt*, Tilts Jánosnál. 8°. 78. l.

gel 9 órakor (márcz. 15-én) telve volt ingerülten hullámzó emberekkel, kik közt több népszónok valóban elragadó szóoklatokat intézett a jelenlévőkhez; s arra bírák, hogy Petőfi vezetése alatt, ennek egy lelkes beszéde után, megindult az egyetembe.«³ Alább

meg így ír: »A letartoztatott nyomda legényei csak hamar a dologhoz fogtak. Mig ők dolgoztak, künn Petőfi és más népszónokok a sajtószabadság hasznait lelkes beszédekben magyarázták, az előbbi lelkes nemzeti dalát, a magyar marseilaiset (sic!) közkívánat nyomán kétszer szavalta el. Ő mi szépek voltak e hangok elmondva a megnyerendő szabadság küszöbén. Csakhamar elkészült az első censuratlan példány „mit kíván a magyar nemzet“ és a második a nemzeti dal volt.« (Közli a »Nemzeti dal«-t.)

»És az ifjuság, mely a dalt ihletett szerzőjétől annyi lelkesedéssel hallá elszavaltatni, a percz nagyszerűségétől meglepetten, alig titkolhatta azoni örömét, hogy a mindig újító erő az új kor reformjai kivitelét neki tartá fen, lelkesülten szavallá utánna az esküszünk szót.«

Ludasi Mór az »Ügyetlenségből lett önkéntes« (Életképek. 1848. II. 506. l. 16. sz. okt. 15.) című elbeszélésében is fölhasználja a »Nemzeti dal« egyetemes hatását, mely szerint egy Bicskay Zsiga nevű barátja e költemény hallatán föllelkesülve, a maga költeményeit is el akarja szavalni a népnek, de ez megkergeti. A hely a következő: »Hát, mondom, a könyvkötőtől hozám épen háza összes munkáimat, midőn a város háza előtt tömérdek népet látok össze csoportozva. Közélebb sietek és ekkor egy fiatal ember épen fenhangan szavalja Petőfinek: Nemzeti dalát. — Barátom uram, midőn minden strofának a végén ezt a 3—4000 embert — már tudod nálunk kis városban az rémitő gyülekezet — mondom midőn ezt

a' 3—4000 embert három ujját fel emelni láttam, és hallottam, mint rivalogja azt az »esküszünk«öt; sirtam, tomboltam örömemben. — Alig vártam, hogy az ifju elvégezze a' verset. Midőn azonban végtére mégis végére ért, és a nép ezt kiáltotta volt, hogy: éljen a' szabadság! éljen Petőfi S.!! ekkor egy angyali nőt ekkép hallék szólani társnőjéhez: oh, milly édeni, milly magasztos érzelmei lehetnek most annak a' Petőfinek! Milly dicső sorsa jutott annak az embernek!! Csak gondold, Juczi, első ott állani küszöbén, midőn a' nép nagy szívet megnyitja a' szabadság befogadására; a' nép élén kezdet fogva járnai a' szabadsággal, — illy boldog még költő nem volt!! Petőfi ezen diadalnapjainak egy perczéért oda adnám egész életem! Oh csak otthon volnék most Pesten!! otthon volnék, édes kedves Juczikám!!

Ugyan haligass — felelt a' másik épen nem oly ábrándos hölgy — itt jön a' polgármester!« etc.

G. J. Zerffi »Der 15te März 1848 in Pest. Ein Blatt Volksgeschichte«¹ cz. füzetében a »Nemzeti dal«-ról a következőket mondja:² »Die ganze Masse zog vom Universitätsplatz aus vor Allem Hand an die Presse zu legen, um sie zur ersten freien Bewegung in Ungarn zu zwingen. Man schlug vor, die folgende Nationalhymne von dem beliebten Volksdichter Petőfi und eine Proklamation aus 12 Punkten bestehend drucken, und so die ersten Worte ohne Dazwischentreten irgend eines geistigen Zöllners durch die Ver-

¹ Pest: Hartlebennél. 8°. 40 l.

² 20—22. l.

mittlung der Presse an das Volk gelangen zu lassen.

Die *National Hymne* ist ebenso einfach, als voll Kraft und Begeisterung. Jedes Wort des Liedes traf auf eine wunde Stelle in unserer Brust, und wir weinten und jauchzten vor Schmerz und Freude. Wir hielten uns innig umschlungen, und sprachen die herrlichen Worte des Dichters nach:

National-Hymne der Magyaren.

Frisch auf! es ruft das Vaterland!
Die Zeit ist da, jetzt haltet Stand!
Ob Freiheit, oder Sklavenjoch? —
Das ist die Frage. — Wählet doch!
Drum bei dem Gotte der Magyaren
Schwören wir!

Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir.

Wir waren Sklaven allesamt! —
Und unsre Ahnen sind verdammt;
Die frei gelebt, sind ruhelos
Nun in der Sklavenerde Schoss.
Drum bei dem Gotte der Magyaren
Schwören wir!

Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir!

Als elend, feig sei angeklagt,
Der jetzt nicht Blut und Leben wagt,
Dess kläglich Sein ihm theurer wäre,
Als seines Vaterlandes Ehre.
Drum bei dem Gotte der Magyaren
Schwören wir!

Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir!

Wohl mehr als Ketten glänzt das Schwert,
Verleiht dem Arm erst wahren Werth.

Bis jetzt noch trugen Fesseln wir, —
Nun altes Schwert hervor mit dir!
Drum bei dem Gotte der Magyaren
Schwören wir!

Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir!

Und Ungarns Namen wird so rein
Und werth des alten Ruhmes sein.
Wir waschen ab mit unserm Blut
Die Schmach, die drauf so lang gerüht!
Drum bei dem Gotte der Magyaren
Schwören wir!

Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir!

An unsrer Gräber feuchten Grün,
Wird einst die Schaar der Enkel knien,
Und im Gebete heiss entbrennen,
Fromm segnend unsere Namen nennen!
Drum bei dem Gotte der Magyaren
Schwören wir!

Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir!

Dies Lied war es, das uns alle belebte und ermuthigte, die angeborenen Rechte zu erringen — und dessen Druck man so wie den der weiter unten folgenden 12 Punkte immer stürmischer forderte. Der Drucker gab natürlich nach. Was hätte ihm ein Sichberufen auf einen gesetzlosen Usus auch genützt? Wenn *die Menge will*, muss der *Einzelne* weichen. Vor dem *Volke* muss sich jeder beugen. Das Volk fordert ja in seiner unverdorbenen Natürlichkeit stets nur *Gerechtes*, und geschieht ja einmal das Gegentheil, so ward das Volk durch frevelhafte Aufwieglor behört, hintergangen, irrefgeführt! <

Közli: *Ferenczi Zoltán.*

Czélzások és vonatkozások Petőfire az 50-es évek lapjaiban.

X.

A „Napkelet” 1857-ki folyamából. (Szerkeszti Vahot Imre.)

„A Pesti Napló 14-ik számában Gyulai Pál Petőfi szülővárosáról okoskodván, többi közt ily észrevételt tesz: »A sem valami jeles dolog, hogy annyi maecenast teremtenek neki. Vahot Imrétől ugyan megvártam, hogy magát Petőfi maecenásaként mutatta be, mert segédszerkesztőjeül fogadta és költeményeit 2 pft-jával díjazta.» — Szabad legyen e gúnyos célzású észrevételre megjegyeznünk azt, hogy Vahot Imre Petőfi jellemzésében kénytelen volt azon viszonyt földeríteni, mely köztök mint szerkesztő és segéd közt létezett, miután Jókai oly vádakkal lépett föl, mintha V. I. tudja az ég miféle zsarnokként bánt volna a fiatal költővel. — V. I. nem sokat tett Petőfiért, — de azt még sem lehet tán büneül felróni, hogy őt akkor, mikor még úgyszólván ismeretlen volt, magához vette, tehetsége szerint gyámoltá, röges pályáján kitarásra buzdítá, s mikor a liliputi kis poéták neki estek s babérja fris leveleit letépní akarták, a mindenektől elhagyatott lángésznek egyedül kelt ki védelmére. — Egyébiránt e lap szerkesztője Gyulai Pálnak is volt egykor maecenasá, midőn a Divatlapban föllépettet, de azért szelid, ábrándos, idegen zamatu verseit akkor még csak két p. forintnyi díjazásra sem méltatá.» (3-ik sz. 45. l. Lapszemle.)

... Nem hagyhatjuk még említetlen a M. S. (Magyar Sajtó) tárczájában azon cikket, hol a »Petőfi születéshelye felett jelenleg folyó iro-

dalmi vitába Pesty Frigyes is beleszól. Nem mintha valami újat mondana; mert értekezése pusztán a már előtte elmondottak ismétlése, hanem meg kell rónunk írónk amaz ingatag állását saját nemzetünk megítélésében, mely szerint — a hogy a körülmények hozzák — egyszer a csillagot is ráragasztják nemzetünkre, hogy nincs több ily dicső nép stb., másszor pedig, kell nem kell, úton útfélen, sárral dobálják azt. Olvasuk meg legtöbb írónkat, ugyanazon határozatlanságot, alaptalan, helytelen szélsőséget találjuk náluk, ha nemzetünkről beszélnek. A kezünk alatti tárczacikkben, egészen helyén kívül, hasonló dologra akadunk. Azon vitákról beszélvén író, melyek Homeros, Cervantes s más nagy emberek születéshelye felett különböző korban és nemzeteknél keletkeztek, a Petőfié feletti vitára átmenetelül következő phrasisal él: »A hol egyenetlenségről, viszályról, nézetkülönbségről van szó, ott a magyarnak nem lehet hibázni, (azt akarta mondani író, hogy hiányozni. Csak nehezen tanulják meg e két szó közti különbséget). Már kérdem van-e itt helye eféle hivatlan gyalázásnak? Ez ártatlan, mondhatni kegyeletes vitában lehet-e szó egyenetlenségről, viszályról? Ha hasonlítani akarja író ez ügyben nemzetünket másokkal, nem inkább előnyére vonhatja-e a következtetést, itt, hol épen a legszébb terén s a görög néppel egy sorban látja a magyart? Író, ugy látszik, miután nem akart a vitázók közt — hogy az ő szavával éljek — hibázni, de bizony mégis hibázott ő. Mondom, az eféle helytelen, idétlen

vonatkozások nemzetünkre, saját magunkra, legyenek azok dicsérők vagy gyalázók, egyformán kárhóztatandók írónknál, mint a melyek kiskorúságot árulnak el épen azon osztályá-

nál a nemzetnek, a melyeknek hivatása volna józan, higgadt ítéletével a többi előtt az utat mutatni. <

(4. sz. 61. l. Lapszemle.)

Csernátóni Gyula.

Előadások Petőfiről az egyetemen.

I. A budapesti egyetemen.

Dr. Gyulai Pál: 1877/78. I. félév: *Petőfi költészete*. Szerd. d. e. 11—12. (Publice.) 1877/78. II. félév: Ugyanaz. (Befejezés.) 1882/83. I. félév: *Petőfi költészete*. Csüt.-péntek d. u. 4—5. 1886/87. I. félév: *Petőfi elbeszélő költeményei*. Csüt.-péntek d. u. 4—5. 1891/92. I. félév: *Petőfi költészete*. Het. 2 óra.

II. A kolozsvári egyetemen.

Dr. Meltzl Hugó: 1873/74. Téli szakán: *Petőfi élete, művei és helyzete a világirodalomban*, különös tekintettel a legújabb német irodalomra (különösen német ajku hallgatók számára); pénteken d. u. 4—5-ig. 1874/75. Nyári szakán: † *Petőfi szövegének rendezése*, kritikai és aesthetikai alapelvek szerint; hetenként 1 óra. — 1877/78. Nyári szakán: *) *Petőfi, mint az egykorú német költészet*, névleg Lenau antagonistája; 1 óra. 1879/80. Téli szakán: **)

* Publicum.

† Tandíj elengedés nélkül.

** A rendésnél nagyobb tandíjjal.

Petőfi kritikai olvasása összehasonlító, jelesen német irodalomtörténelmi álláspontból (gyakorlati óra); 1 óra. 1881/82. Téli szakán: *) *A magyar-német antagonizmus krit. történelme*; a legrégebb időktől fogva Petőfiig (Irodalmi szempontból); 1 óra. — 1882/83. Téli szakán: *Petőfi helyzete a világirodalomban*; het. 1 óra. 1883/84. Nyári szakán: *Petőfi philosophiai költészete* s a német irodalomhoz való viszonya; het. 1 óra. (Publicum.) 1885/86. Téli szakán: *Petőfi és Goethe lyrája*, különös tekintettel a sectio divinára. (Tandíj 8 frt.) Heti 1 óra. 1886/87. *Petőfi „Jelszava“*. (A Kant-Schopenhauer-féle metaphysica alapján) (publice), heti 2 óra.

Dr. Ferenczi Zoltán: 1881/82. Nyári szakán: *A népies irányú műköltészet kora*. Petőfi Sándor. Csüt.-pént. d. e. 11—12. 1886/87. Nyári szakán: *Petőfi élete és költészete*, heti 2 óra. 1890/91. Nyári szakán: *Petőfi élete és költészete*, heti 2 óra.

Ferenczi Zoltán.

A kortársak bírálatai Petőfi műveiről.

XV.¹

„A helység kalapácsa“ hősköltemény 3 (!) énekben, írta Petőfi Sándor. (Geibel sajátja.) „Des Dorfes Ham-

Der Ungar. 1845. Nr. 3. 11. l. „Album für Literatur“ cz. rovatban.

mer.“ Heldengedicht in 3 (!) Gesängen von Alex. Petőfi. (Pesth, bei Geibel.)

Der Dorfschmied war am Sonntage in der Nachmittagsmesse eingeschlafen, und vom Küfter in der Kirche eingesperrt worden, damit

sein Freund, der Kantor, der vom Schmied angebeteten Dorfschenkin um so ungestörter den Hof machen könne. Indeß der Schmied läßt sich vom Kirchthurm herab, rennt in das Wirthshaus und findet den Kantor bei seiner Liese. — Prügelei. — Der Dorfschmied wird dann eingesperrt und heirathet die alte Liese. Dieses ist der Inhalt des 45 Seiten langen Epos. Man sieht es auf den ersten Blick, der Verfasser habe die Wirkung des Gedichtes, vorzüglich von dem Ausmalen der einzelnen Situationen und Empfindungen gehofft, und vom Privilegium der epischen Breite hinlänglichen Gebrauch gemacht. Aber selbst über die Ausführung des Einzelnen können wir nicht viel Gutes sagen, indem Herr Petőfi schon den richtigen Grundton verfehlte. Statt nämlich das seinem Stoffe angemessene Naiv-komische zur Folie der Handlung zu wählen, hielt er sich an's Ironische, statt sich mitten unter die Helden zu stürzen und aus ihnen heraus zu sprechen in ihrer Sprache und in ihrer Denkweise, stellte sich der Verfasser ganz außerhalb derselben und brachte so eine schlechte Satyre zu Stande, während er ein komisches Heldengedicht beabsichtigte. Als Satyre aber ist das Gedicht schlecht, weil keine Vergleichungspunkte zwischen der Dorfidylle und unseren raffinirten socialen Zuständen gegeben werden und auch nicht gegeben werden konnten, da keiner der Charaktere ausgeführt ist. Herr Petőfi beging den Fehler, das schon an sich Komische zu verzerrern, und benahm dadurch seinem Gedichte allen Reiz, indem er aus

feinen Dorfhelden Karrikaturen ohne den künstlerischen Werth von solchen machte. Wenn er z. B. den Kantor der Wirthin zu Füßen und diese in Ohnmacht fallen läßt, so zeugt dieses seinerseits von künstlerischer Ohnmacht, und daß der Verfasser nicht im Stande war, das eigentlich Komische an dergleichen Charakteren aufzufassen. Ein weiterer Mangel des Gedichtes besteht in den oft übel gewählten Vergleichlichkeiten, welche die Grenzen komischer Lizenz weit überschreiten. Wenn nämlich Petőfi schreibt, daß es hell ward wie die Erde, wenn Phöbus die aschgraue Plache der Wolken von sich streift — so wollen wir das dem komischen Dichter hingehen lassen, wenn er aber gleich fortfährt und sagt: oder wie die Küche, wenn die gnädige Frau schellt, und die Magd Licht macht, um für das Möpschen einen Schurz zu wärmen (!), so ist dies nicht mehr komisch, sondern abgeschmackt. Doch finden sich hie und da Stellen in dem Büchlein, welche den begabten Poeten verrathen und an die vielen schönen Gedichte mahnen, die wir in Petőfi's Sammlung seiner Poesien finden. Ein weiterer Vorzug des Verfassers besteht darin, daß er die Sprache sehr in seiner Macht hat, und bei seinem schönen Talente könnte er uns Gedieneres liefern, wenn er bedächte, daß man nicht gleich Alles drucken lassen darf, was einige Freunde beim Weinglase als unsterblich dekretiren.

Genőfi (nicht Petőfi).

Közl: *Ferenczi Zoltán*.

Repertorium a Petőfi-literaturához.

VII.²

Őnálló művek:

1. *Fischer Sándor*: Petőfi élete és művei. Előszóval ellátta Jókai Mór. Németből fordította Tolnai Lajos. Budapest. 1890. Grill Károly. XIV. + 639. l. (Magyar fordítása Fischer S. művének. L. főleml. Pet.-muz. 1889. 61. l.)

2. *Szana Tamás*: Petőfiné Szendrey Julia. Baditz Ottó, Neogrady Antal, Roskovitz Ignác, Stetka Gyula és Spányi Béla rajzaival. Budapest. 1891. Grill Károly. 8°. VI. + 238 l. Képes címlappal. Ára kötetlen 4 ft 50 kr., kötve 5 ft 40. Díszk. 8 ft.

3. *Petőfiána*. Évkönyv kizárólag a költő és művei szolgálatában, szerk. Farnos Dezső. I. kötet. 1888/9. Egy színes műmelléklettel. Kolozsvár. 1889. 2°. 39 l.

4. *Dr. Major Károly*. Külföldi demokrata-költők és Petőfi. H.-M.-Vásárhely. 1891. »Hungaria« könyvny. 8°. 23 l.² (Külön lenyomat a h.-m.-vásárhelyi ref. gymn. 1890/91. évi értesítőjéből.)

5. *Borbély György*: Az új szövetség tropusai párhuzamban Petőfi némely tropusával. Tanári székfoglaló. Kolozsvárt. 1891. Ajtai K. Alb. 8°. 27 l. (Külön lenyom. a Keresztény magv. 1891. IV. füz.-ből.)

6. *Lénárt József*: Petőfi emléke. Ünnepi beszéd. Maros-Vásárhelyt. 1884. Imreh²S. 8°. 23 l.

Czikkok:

Akadémiai Értesítő.

Lévay József: Burns Róbert. 1891. 20. füzet. 479—485. l. (Lévay ez

¹ L. I. 1889. 61. l. II. 125. l. III. 251. l. IV. 311. l. V. 1890. 305. l. VI. 1891. 151. l. ² L. ism. Pet.-muz. 1891. 151. l.

akadémiai székfoglalójában összehasonlítja Burnst és Petőfit.)

Alföldi képes Ujság.

Jancsó Benedek: Petőfi hazafias lyrája. 1887. 23—24. sz.

Aradi Ujság.

Petőfi Sándor életéből. 1889. 72. szám. *Lázár Ádám*: Petőfi S. Utolsó napjai. 1889. 73. sz.

Budapesti Hírlap.

Arany János képviselő-jelöltsége. (Petőfi S. levelei.) 1887. 181. szám. *Petőfi Sándor mint haramia*. 1888. 38. sz. *Dr. Versényi György*: Petőfi katona barátja. 1889. 226. sz. Melléklet. U. ott. 230. és 234. sz. *Petőfi mint képviselőjelölt*. 1890. 247. 250. sz. — „*Talpra magyar*“ zenéje. 1891. 73. sz. I. mell. (Tárca.)

Budapesti Szemle.

Ferenczi Zoltán: Petőfi ismeretlen költeményei 1848-ban. 61. köt. 498—511. l. (Pester Lloyd. 1890. 60. sz. ism. és német fordítása 2 költeménynek.)

- Debreczeni Hírlap.

Turi M. István: Apróságok Petőfiről. (Petőfi és a pipa. Petőfi és Csapó Etelka. Petőfi apja és Kossuth.) 1891. nov. 7. 260. sz. (l. u. ezeket az Ellenzékben.) — *Petőfi spádéja*. U. ott, melléklet.

Délmagyarországi Közlöny.

Lendvay Miklós: Petőfi és Bem. 1890. 297. sz. *Gáspár Imre*: Petőfi ideálja. (Selmeczi emlék.) 1890. 29. szám.

Ellenzék.

Szöcs Géza: Petőfi Vizaknán. 1888. 30. sz. *Turi M. István*: Apróságok Petőfiről. 1891. nov. 6. 254. szám. *Szana Tamás*: Petőfi szülőháza. 1891. okt. 30. 248. sz.

Erdélyi Híradó.

Vajna Sándor följegyzése Petőfi haláláról. 1888. 26. sz. (U. itt a Pet.-muz. I. füz. ismertetése.) *Váradi Károlyné*: Emlékezés Petőfőre. 1888. 2—4. szám. *Imreh Sándor*: Petőfi Sándor sirja. 1890. 72. sz. A megsértett Petőfi. 1890. 144. sz. Petőfi Sándor sírhelyéről. 1890. 119, 265. sz. A vizaknai csata. 1890. 163. sz. *Ferenczi Zoltán*: Petőfi a márcziusi napokban. 1891. 132—137. szám. (Hat tárcza.)

Erdélyi muzeum-egylet bölc. kiadv.

Ferenczi Zoltán: Petőfi tanuló éveei Aszódon és Selmeczen. 1890. VII. k. 449—482. l.

Fővárosi Lapok:

Teniers Alfréd Petőfi fordítása. 1888. 18. sz. *Ferenczi Zoltán*: Petőfi és Mme Anaïs Ségélas. 1889. 120. sz. *F. Z.* Petőfi két ismeretlen költeménye 1847-ből. 1890. 23. szám. *Jékey Aladár*: A Petőfi »Őrült«-jéről. 1890. 66. és 77. sz. *Kulcsár Endre*: A Petőfi »Őrült«-jéről. (Mértékes vers-e?) 1890. 61. és 72. sz. *Szász Gerő*: Az én legszebb költeményem« cz. a értekezett Petőfinek »Falu végén kurta kocsmá« című költeményéről a Petőfi-társ. nagygyűlésén, 1891. jan. 6. Megjelent: 1891. 9. sz. *Két szépirodalmi ügyben.* (Petőfi plagiator! sat.) 1891. 14. szám. *Orczy Gyula*: »Az erdei lak.« 1891. márcz. 6. 64. sz. *Hodossy Béla*: »Az erdei lak.« 1891. márcz. 12. 70. sz.

Irodalomtörténeti közlemények.

Négyesy László: Petőfi »Őrült«-jének versalakja. 1891. 195. l.

Jász-Nagykún-Szolnok.

Somogyi Ignác: Petőfi megyénkben. 1888. 3. sz.

Keresztény Magvető:

Borbély György: Az újszövetség tropusai párhuzamban Petőfi némely tropusaival. 1891. IV. füz.

Képes Folyóirat.

Petőfi Sándor haláláról. 1888. III. k. 300. l. V. füzet.

Kolozsvár:

Gyarmathy Miklós: Emlékezés Petőfőre. 1890. 294. sz. (Tárcza.) *Imreh Sándor*: A szelindeki csata napja. 1891. 131—132. sz.

Magyar Állam:

Ribizkó: Petőfi eredetisége. (Vidéki visszhang a Pet.-társ. f. év jan. 6. tartott XV. nagygyűlésére.) 1891. 9. sz. (Tárcza.) (L. Kolozsvár. 1891. 10. sz.)

Magyar Hirlap.

Petőfiné bizonyítványa. 1891. márcz. 22. 2. sz. (2-dik melléklet.)

Magyar Salon.

Szana Tamás: Petőfiné Szendrey Julia. XII. k. 603—24. l. és XIII. k. 165—184. l. *Szana Tamás* közli Petőfinek »Elbuvék . . . « cz. alatt egy költeményét. 1890. márcz. 601 l. (L. Pet.-muz. 1890. 227. l. ismertetve és bírálva.)

Mindszent.

Petőfi bölcséletéről. 1887. 10—12. sz.

Nemzet.

Petőfi Sándor haláláról. 1888. 34. sz. *Lauka Gusztáv*. Petőfi S. Nagybányán és a zelestyei hutában. 1890. 133. sz. — Petőfiné utolsó napjai. 1890. 348. sz. *Endrődi Sándor*: Petőfiné Szendrey Julia. 1890. 333. sz. *Jókai Mór*: Petőfi eszmecsirái. (Felolv. a Pet.-társ. 1891. jan. 6-ki ülésén.) 1891. 7. sz. reggeli lap.

Nevelés.

Druga József: Petőfi költészete a népoktatás szolgálatában. 1890. 8. szám.

Ország-Világ.

Hentaller Lajos: Petőfi Sándorné szózata. 1891. 13. sz. 203. l. Petőfi ismeretlen levele. 1891. 32. szám. 530. lap. (Facsimileben.) Petőfi egy arcképe. 35. sz.

Pesti Hirlap.

Jókai Kecskeméten. 1888. 300. sz. *Szana Tamás*: Petőfi és a Petőfiánusok. 1890. 143. sz. *Nagy szellemek véleménye Petőfiről.* 1890. 34. sz.

Pesti Napló.

Szana Tamás: Petőfi és az olaszok. 1890. 95. sz.

Philológiai Közlöny.

Baráth Ferencz: Petőfi ujonnan

fölfedezett verseiről. 1890. 512—14 lap. *Hahn Adolf*: A Petőfi-cultus Erdélyben. 1890. 215—30. l. *Heinrich Gusztáv*: Petőfi költeményeinek új szövegkiadása. 1890. 502—506. l.

Vasárnapi Ujság.

Petőfi Sándor haláláról. 1888. 9. sz. *Baróti Lajos*: Petőfi ismeretlen levele követválasztása ügyében. 1890. 27. sz. ¹ *Petőfiné* levele Egressynéhez. (Kolozsvár. 1849. okt. 14.) 1890. 52. sz. *Imreh Sándor*: A vizaknai csata és visszavonulásunk Piskiig. 1891. 12—14. sz.

Ferenczi Zoltán.

¹ L. részletesen Pet.-muz. 1891. V. füz.

Hírek.

— *Szana Tamás* a Pet.-társ. legutóbbi ülésén, nov. 8-án, bejelentette, hogy B. L. Bowring Angliából beküldte hozzá Petőfi „*A vén zászló-tartó*“ cz. költeménye eredeti kéziratát, hátán Kertbeny sajátkezű kéziratában u.-ezt német fordításban s B. L. Bowring melléje csatolta ugyan-csak eredeti kéziratban atyja *Sir John Bowring*, India egykori alkirálya angol fordítását.

— *Szana Tamás* »Egy beszédes könyv« cz. a. ugyanez ülésen felolvasást tartott a Petőfi „*Versek*“ (I.

1844.) azon példányáról, mely Szeberényi Lajosé volt, ennek szelvényzeteit tartalmazza, melyek alapján a »Hírnök«-ben bírálatát írta. ¹ Szana álláspontja e jegyzetek alapján az, hogy: 1. ezek sokkal több megrovást tartalmaznak, mint a nevezett bírálat, s Szeberényi nem adta ki mind őket; 2. Szeberényi nem féltékenységből vagy irigységből írta bírálatát, mint életírói mondják, s tehát nem a sértett barátságna, hanem aesthetikai (hibás!) meggyőződésének áldozata volt.

¹ L. kiadva Pet.-muz. 1889. 305. és 355. l.

Mellékletek.

I. Az I. sz. a. melléklet egy eredeti olajfestmény másolata, »Petőfi dolgozószobájában«, melyet Orlay P. Soma festett s mint folyóiratunkban már említve volt (1891. 215. lap), Szomor Ferenczné állította ki az eredetét a 48-as kiállításon Budapesten. Meg is jelent e kép az Ország-Világ 35. számában. (1891.)

II. Petőfi eredeti levele Bankos

Károlyhoz a követválasztás ügyében, melyről folyóiratunk e számában (233—240. lap) bőven szóltunk s közöltük szövegét is. Az eredeti jelenleg Hentaller Lajos birtokában van. Megjelent facsimileben az Ország-Világ 32. (1891.) számában. Mind a két mellékletet az Ország-Világ szerkesztője, Benedek Elek úr szíveségéből adjuk.